

Kemiönsaaren Taalintehtaan
arkeologinen inventointi vuonna
2011

Turun museokeskus
Varsinais-Suomen maakuntamuseo

Laatinut Esa Laukkanen

Sisällys

Johdanto	2
Taulukko: inventointikohteet inventointinumeroitten mukaisessa järjestyksessä	4
Inventointikohteitten kuvaukset	5
Yleiskartta	22
Karttaotteet 1-3	23
Inventoinnissa kuljetut reitit kartalla	26
Valokuvaluettelo	27
Valokuvaliite	31

Johdanto

Seuraavassa selostettavan inventoinnin kohteena ollut taajama-alue, Taalintehtas eli Dalsbruk, sijaitsee nykyisen Kemiönsaaren kunnan keskipaikkeilla ja Kemiönsaari-nimisen suuren saaren lounaisrannalla. Taalintehtaan syntyvuodeksi voidaan katsoa lähinnä vuosi 1686, jolloin Dragsfjärdin Dalin kylän maalle on perustettu rautaruukki. Vuonna 2009 Dragsfjärdin, Västanfjärdin ja Kemiön kunnista on muodostettu uusi Kemiönsaaren kunta.

Vuonna 2011 on käynnistynyt usean eri toimijatahon yhteinen Kemiönsaaren kunnan kulttuuriympäristöön keskittyvä projekti, jonka pyrkimyksenä on kerätä ympäristön vaalimisen ja hoidon pohjaksi tarvittavaa perustietoa. Projektin nimiä ovat Kimitoöns kulturmiljöprojekt ja Kemiönsaaren kulttuuriympäristöprojekti, ja hankkeen takana ovat seuraavat tahot (aakkosjärjestys): Curatio, Kemiönsaaren kunta, Metsähallitus, Sagalundin museo, Varsinais-Suomen liitto, Varsinais-Suomen maakuntamuseo. Projektin tehtäviin kuuluu vanhan rakennuskannan ja arkeologisten kohteitten inventointia Kemiönsaaren kunnan alueella. Tarkoitus on, että projektin kenttätöyt toteutettaisiin vuosina 2011–2013. Kaikille kolmelle vuodelle on suunniteltu vanhan rakennuskannan inventointeja ja arkeologinen inventointi eli muinaisjäännösinventointi. Arkeologisista inventoinneista yhden on suunniteltu tapahtuvan Dragsfjärdissä vuoden 2012 keväällä. Noin viiden ja puolen neliökilometrin laajuisen Taalintehtaan kaavoitusalueen arkeologinen inventoiminen sijoitettiin Kemiönsaaren kulttuuriympäristöprojektissa syksyyn 2011, koska Taalintehtaan kaavoitus oli vireillä, ja siten oli tullut tarpeelliseksi saada tarkempaa tietoa alueesta mahdollisimman nopeasti.

Arkeologinen inventointi Taalintehtaalla tapahtui alueella, joka oli entuudestaan rajattu 28.9.2011 päivätyssä selosteessa (AIRIX Ympäristö, Helsinki) Taalintehtaan osayleiskaavan maisemaselvitysalueeksi. Taalintehtaan suuren tehdasalueen pohjoispuolisista alueista inventoitavina oli Stora Masugnsträsketin järven länsipuolisia ja lounaispuolisia maastoja Dragsfjärdin järvenrantaan ja merenrantaan sekä niiden väliseen kannakseen asti, Lilla Masugnsträsketin järven ympäristöjä noin 400 metrin säteellä, merta lähinnä olevat kalliot Grophagenista länteen ja tehdasalueen eteläpuolella olevat saaret Lysholmen, Tyska holmen, Byholmen ja Högholmen.

Arkistoidut arkeologiset selonteot eivät kerro Taalintehtaan alueesta kovin seikkaperäisesti. Vuoden 1886 kesältä on Volter Högmanin mainintoja havainnoista, jotka hän oli kirjannut muistiin Dalin kylästä läheltä Taalintehdasta. Niissä on Dalista tai sen lähistöltä merkintöjä yhdestä mahdollisesta hautarauniosta (vrt. inventointikohde n:o 3) ja lisäksi yhdestä luonnonkivikosta. Vuonna 1932 on Hildur Planting liikkunut tekemässä arkeologista inventointia Kemiönsaarella, mutta hän ei ole merkinnyt inventointinsa yleiskarttaan mitään kohteita Taalintehtaalta. Myöhemmin on tehty Dragsfjärdiä koskevia arkeologisia inventointeja vuosina 1943, 1983–87, 1991, 1992 ja 1994–98. Niissä ei näytä saatavilla olleitten tietojen mukaan tarkastetun kertaakaan kohteita Taalintehtaalta. Harrastaja-arkeologitoiminta on ollut Kemiönsaarella varsinkin 1980-luvulla vilkasta ja hyvin järjestettyä. Sen toiminnan kautta on opettaja Hans Myhrmanin löytämänä tullut tietoon Taalintehtaalta kvartsi-iskosten löytöpaikka, jonka on katsottu merkitsevän kivikautisen asuinpaikan sijaintia lähellä Lilla Masugnsträsketin järveä. Tämä Masugnsträsket-nimellä Museoviraston muinaisjäännösrekisteriin merkitty kohde on seuravassa inventointinumerolla 1. Taalintehtaan alueelta tunnettiin entuudestaan Masugnsträsketin kohteen lisäksi taajamassa olevat ja Museoviraston internetissä ylläpitämässä muinaisjäännösportaalissakin huomioidut Taalintehtaan rautaruukin historialliset rakennukset, rakenteet yms. (inv. n:o 2).

Taalintehtaan arkeologisella inventoinnilla oli tarkoitus selvittää, olisiko osayleiskaavoituksen kohteena olevalla alueella näkyvissä joitakin sellaisia muinaisjäännöksiä, joista ei olisi entuudestaan muistiinmerkittyä tietoa. Inventointi toteutettiin osana edellä mainittua Kemiönsaaren kulttuuriympäristöprojektia, jonka rahoitukseen sitä kokonaisuutena tarkoittaen kuuluu mm. maakunnan kehittämisrahaa ja Kemiönsaaren kunnan, Varsinais-Suomen liiton sekä muiden yhteishankkeen osallistujatahojen satsauksia rahoituksen ja työpanosten kautta. Tässä ei katsottu tarkoituksenmukaiseksi käyttää aikaa runsaasti vaativia tutkimusmenetelmiä. Inventoinnin kenttätö rajoittui havainnointiin, mikä kohdistui maanpinnan muotoihin ja niiden perusteella mahdollisesti erottuviin vanhoihin kivi- ja maarakenteisiin sekä mahdollisten erilaisissa maaleikkauksissa näkyvien löytöalueitten etsintään. Muita, enemmän aikaa vaativia kenttätömenetelmiä, kuten koekuoppaverkostojen kaivamista, ei ollut nyt käytössä. Vanhaa kartta-aineistoa käytiin läpi inventointia valmisteltaessa. Tarkastelun alla oli siten Dalin kylän tiluskarttoja sekä vuoden 1855 paikkeille ajoittuva niin sanottu Kalmbergin kartta ja vuoden 1881 tienoilta oleva ”Senaatin kartta”.

Kemiönsaarelta tunnetaan yleensä entuudestaan paljon esihistoriallisia hautaraunioita. Ennen Taalintehtaan inventointia ajateltiin, että mikäli inventoinnissa löytyisi aiemmin tuntemattomia muinaisjäännöksiä, ne ehkä olisivat todennäköisimmin esihistoriallisia hautaraunioita tai ruukin toimintaan liittyviä historiallisen ajan kohteita. Erikoisesti Dragsfjärdenin järven Munkvikenin lahden lähialueet kiinnittivät huomiota ennen kenttätöön alkamista paikannimen vuoksi. Nimi Munkviken tuntui tuovan mieleen Nauvossa

nimellä Munkringar tunnetut kivilatomukset ja miksei myös suomenkielisen joitakin vanhoja kivirakenteita tarkoittavan *munkkilaisten muuri* -nimityksen.

Suoritin Taalintehtaan inventoinnin kenttätyöt 11.–14.10.2011 oltuani sitä ennen tekemässä mainittuun Kemiönsaaren kulttuuriympäristöprojektiin kuuluvan Västanfjärdin inventointia. Näitä tehtäviä varten olin palkattuna Kemiönsaaren kulttuuriympäristöprojektin varoin tilapäiseksi tutkijaksi Varsinais-Suomen maakuntamuseolle. Tutkija Kaisa Lehtonen Varsinais-Suomen maakuntamuseolta ohjeisti Taalintehtaan kenttätöitäni.

Inventoinnissa lokakuussa 2011 löytyi Taalintehtaan alueelta viisi sellaista kohdetta, jotka on mahdollista katsoa alustavasti muinaisjäännöksi. Niiden inventointinumerot, kohdenimet, alustavat muinaisjäännöstyypit ja ajoitukset ovat seuraavat.

n:o 4: Sabbelsviken 1, hautapaikat: hautaröykkiöt, pronssi- ja/tai rautakautinen

n:o 5: Sabbelsviken 2, hautapaikat: hautaröykkiöt (kaksi kivirakennetta), pronssi- ja/tai rautakautinen

n:o 6: Dahlsbyskogen, kivirakenteet (kaksi kivilatomusta vierekkäin): latomukset, ajoittamaton

n:o 7: Valsverksholmen, teollisuushistorialliset muinaisjäännökset (kanava ja kivirakenteita), historiallinen

n:o 8: Lilla Masugnsträsket, kivirakenteet: latomukset, ajoittamaton

Inventointikohteet numeroilla 9 (Grophage-skogen) ja 10 (Stora Masugnsträsket) ovat lajiltaan tunnistamattomia ja ajoittamattomia. Ne olen sijoittanut tässä inventoinnissa, ei muinaisjäännösten, vaan niin sanottujen muiden kohteiden luokkaan.

Edellä mainitun Munkvikenin lähistöltä löytyi inventoinnissa viisi kivirakennetta, jotka voisivat kaikkikin olla esihistoriallisia hautaraunioita (kohteet Sabbelsviken 1 ja 2 sekä Dahlsbyskogen). Kohde numerolla 7 on kahden järven välinen kanava. Sen kaivamisen tarkoitus lienee ollut ruukin vesirataan tarvitseman vesivoiman saannin turvaaminen. Niin olennaisesti teolliseen tuotantoprosessiin liittyvänä rakenteena sen voidaan katsoa kuuluvan muinaisjäännöksiin.

Inventoinnin arkeologisena pohja-aineistona käytin Turun yliopiston ja Varsinais-Suomen maakuntamuseon arkeologisissa arkistoissa olevaa Dragsfjärdiä koskevaa arkistoaineistoa, jonka olin käynyt kauttaaltaan läpi. Tausta-aineistona käytin myös Kemiönsaaren arkeologisia kohteita sivuavaa julkaistua aineistoa.

Inventoinnissa oli auto käytettävissäni. Venekyyditystä en katsonut tarvittavan, sillä kaikkiin alueella oleviin maastoltaan hiukankin suurempiin ja korkeampiin saariin oli pääsy siltojen kautta. Loppukesä ja syksy 2011 olivat paljolti sateisia. Taalintehtaan inventoimistyötä edesauttoi hieman kuitenkin lokakuun puoliväliin sattunut sääjakso, jolloin ilmat eivät olleet erityisen sateisia tai epävakaisia. Tihkusateesta oli ajoittain haittaa yhtenä päivänä. Inventoimani alueet olivat paljolti kallioita ja metsälohkoja.

Inventoinnissa ottamilleni digitaalisille valokuville on varattu Varsinais-Suomen maakuntamuseon valokuvakokoelmista numerot DT2011:49:3:1–44. Esinelöytöjä ei tässä inventoinnissa tallennettu. Alkuperäiset kenttätyöselonteot tallennettaneen Varsinais-Suomen maakuntamuseon arkistoon.

Turussa

Esa Laukkanen
inventoinnin suorittaja

Taulukko: Inventointikohteet inventointinumeroitten mukaisessa järjestyksessä

MJREK	Inv. n:o 2011	PK-lehti n:o	Kohteen nimi	Muinaisjäännöstyyppi	Ajoitus	P-koordinaatti (yhtenäisk.) ja vastaava ETRS-TM35FIN-koordinaatti	I-koordinaatti (yhtenäisk.) ja vastaava ETRS-TM35FIN-koordinaatti	Z	Aikaisempien tiedossa olevien kenttätoitten suorittajia, tutkimusvuodet	Luokka
40010050	1	2012 01 + 13	Masugnsträsket	asuinpaikat	kivikautinen	(YKJ) 6665728 6662929	(YKJ) 3250265 250196	25	Henrik Asplund tark. 1986	2
40500006	2	2012 01 + 13	Taalintehtaan ruukki	teollisuuskohteet: rautaruukit		(YKJ) 6665224 6662425	(YKJ) 3249719 249650	n. 15	Irma Lounatvuori tark. 1973 Margaretha Ehrström tark. 1975 Hanna Kronlöf tark. 1984 Erkki Mäkiö tark. 1984; muinaisjäännöksen hoitotoita eri vuosina	1
1000019280	3	1034 10 + 13	Mellantorp	latomukset	ajoittamaton	(YKJ) 6667476 6664677	(YKJ) 3248956 248889	15	Volter Högman tark. 1886?	
1000019281	4	1034 10 + 13	Sabbelsviken 1	hautapaikat: hautaröykkiöt	pronssi- ja/tai rautakautinen	(YKJ) 6664303 6661505	(YKJ) 3247827 247761	20		
1000019283	5	1034 10 + 13	Sabbelsviken 2	hautapaikat: hautaröykkiöt	pronssi- ja/tai rautakautinen	(YKJ) 6664425 6661627	(YKJ) 3247886 247819	25– 27,5		
1000019285	6	1034 10 + 13	Dahlsbyskogen	kivirakenteet: latomukset	ajoittamaton	(YKJ) 6664817 6662019	(YKJ) 3247900 247833	20		
1000019286	7	2012 01 + 13	Valsverksholmen	teollisuus-historialliset muinaisjäännökset	historiallinen	(YKJ) 6665692 6662894	(YKJ) 3249734 249667	15–20		
1000019287	8	2012 01 + 13	Lilla Masugnsträsket	kivirakenteet: latomukset	ajoittamaton	(YKJ) 6665604 6662806	(YKJ) 3249892 249825	20		
Ei numeroa: on ns. muu kohde	9	2012 01 + 13	Grophage-skogen	kivirakenteet: latomukset	ajoittamaton	(YKJ) 6665530 6662732	(YKJ) 3250595 250527	30		
Ei numeroa: on ns. muu kohde	10	1034 10 + 13	Stora Masugnsträsket	kivirakenteet: latomukset	ajoittamaton	(YKJ) 6667395 6664596	(YKJ) 3249294 249227	35–40		

Inventointikohteitten kuvaukset

1 Masugnsträsket

Muinaisjäännösrekisterissä numerolla 40010050 ja nimellä Masugnsträsket.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen (maastonkorkeuden perusteella mahdollisesti kiukaiskulttuurin ajalta)

Rauhoitusluokka: 2

Lukumäärä: 1

Säilyneisyys: koskematon

Peruskarttalehdet: Dalsbruk 2012 01 + 13

(ei merkitty v:n 1995 peruskarttalehdelle)

ETRS-TM35FIN -koordinaatit: P: 6662929 I: 250196, Z: 25

Yhtenäiskoordinaatit: 6665728, 3250265

Koordinaattiselite: Koordinaatit Museoviraston rekisteriportaalista.

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: tuntematon

Etäisyystieto: Noin 1 km koilliseen Taalintehtaan kappelista.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Hertsböle

Tila: Hertsböle, RN:o 1:307 (322-494-1-307)

Omistaja: Föreningen Konstsamfundet r. f.

Osoite: Mannerheimvägen 20 A, 00100 Helsingfors

Tel. (09) 642 315; Fax (09) 641 584

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

Henrik Asplund & Hans Myhrman

1986 tark.

TYA 366:1–2

INVENTOINTI 2011

Aika: 11.10.2011

Havainnointiolosuhteet: puutteelliset (niitä ei voi sanoa parhaimmiksi mahdollisiksi, siihen katsoen, että kohteen ulottuvuuksia ei voinut määrittää inventointikäynnillä vain pintalöytöjä ja rakenteita tarkastelemalla, kuten joillakin asuinpaikoilla joskus voi)

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 2

Kuvat: DT2011:49:3:9-10

LYHYT KOHDEKuvaus

Tunnettu kivikauden löytöpaikka on metsää kasvavassa laaksossa, jonka lähellä on useita jyrkkiä kallioita.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Tämä kohde sijaitsee noin 100 metriä pohjoiseen Lilla Masugnsträsket -nimisen järven pohjoisrannan kapean lahdelman perukasta ja runsaat 100 metriä länteen Taalintehtaan ja Galtarbyn välisestä asfalttitiestä. Metsä ympärillä on sekametsää.

Kohteen kuvaus:

Tämä on alun perin löytynyt siten, että arkeologian harrastaja opettaja Hans Myhrman oli syksyllä 1986 havainnut kvartsi-iskoksia metsässä olevalta tieltä. Löytöihin ei ole kuulunut tietävästi saviastian paloja. Ilmoitetulla löytöpaikalla on nyt kulku-ura, joka on ehkä ollut vuosia sitten traktorilla ajettavassa kunnossa. Tämä tieura kulkee pitkin pohjois–etelä-suuntaista maaston painannetta, jonka maapohja tarkastusajankohtana oli syysateitten pehmentämä ja kostea. Maanpinta oli paksun humuksen, saniaisten ja sammalikon peitossa. Pintalöytöjä ei ollut mahdollista havainnoida.

Luokitusehdotus: entinen luokka.

Lisäyksiä:

Läheltä on sanallisten internetissä julkaistujen sijaintitietojen perusteella myös kvartsikaavin KM 36092, jonka Ella Urpo on löytänyt Taalintehtaan pururadalta.

Käydessäni paikalla oli tämän asuinpaikan kohdalla ja lähituntumassa pieni hakkaamaton leimikko, joka oli merkitty Stora Enson nauhoilla.

Kirjallisuusviitteet: Hans Myhrman: Från säljagare till rösbyggare, sivu 38.

Henrik Asplund: Kymittae. Sites, Centrality and Long-Term Settlement Change in the Kemionsaari Region in SW Finland. (Turun Yliopiston julkaisuja/Annales Universitatis Turkuensis. Sarja--Ser. B osa--Tom. 312. Humaniora.) Turku, 2008, sivu 454.

2 Taalintehtaan ruukki

Muinaisjäännösrekisterissä numerolla 40500006 ja nimellä Taalintehtaan ruukki.
Seutukaavan suojelukohde tunnuksella 441.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: teollisuuskohteet: rautaruukit

Ajoitus: historiallinen (Taalintehtaan ruukki on perustettu vuonna 1686)

Rauhoitusluokka: 1

Lukumäärä: 1

Säilyneisyys: osittain säilynyt

Peruskarttalehdet: Dalsbruk 2012 01 + 13

Ruukin masuuni näkyy peruskarttalehdelle merkittynä rakennuksena.

ETRS-TM35FIN -koordinaatit: P: 6662425 I: 249650 Z: n. 15.

Yhtenäiskoordinaatit: 6665224, 3249719

Koordinaattiselite: koordinaatit Museoviraston rekisteriportaalista.

Maastomerkintä: museotoimintaan liittyviä opasteita

Pinta-ala: Museovirasto, joka huolehtii tämän kohteen hoidosta, ei ole ilmoittanut ainakaan internetissä olevassa rekisteriportaalissa pinta-alaa.

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista 350 m itään.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Dahls

Tila: Valsverksholmen, RN:o 1:622 (322-492-1-622)

Omistaja: Ovako Wire Oy Ab

Osoite: Dalbruksvägen 709

25900 TAALINTEHDAS

puh: (02) 428 800

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

Irma Lounatvuori 1973 tark.

Margaretha Ehrström 1975 tark.

Hanna Kronlöf 1984 tark.

Erkki Mäkiö 1984 tark.

Lisäksi arkistoaineistoa lienee olemassa myös Museoviraston järjestämistä muinaisjäännöksen hoitotoimista.

INVENTOINTI 2011

Aika: 11.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 2

Kuvat: –

LYHYT KOHDEKuvaus

Taalintehtaan muun taajaman yhteydessä sijaitsevalla museoalueella on ainakin kivimuureja, pato, masuunin raunio sekä käytössä olevia vanhoja rakennuksia.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsee Taalintehtaan taajamassa kallioisten mäkien ympäröimänä Lilla Masugnsträsketin lounaispuolella.

Kohteen kuvaus:

Tämä kohde on museokäytössä ja yleisesti tunnettu. Sen vuoksi siitä ei katsottu tarpeelliseksi tätä inventointia varten laatia mitään itsenäistä tarkastukseen perustuvaa kuvausta. Masuunin rakentamisvuodeksi on ilmoitettu eri lähteissä joko vuosi 1850 tai vuosi 1860. Masuunin lähellä sijaitsevaa tiilistä valimorakennusta (museotilana) ja konepajarakennusta (käytössä pesulana tai paloasemana) on sanottu 1800-luvun jälkipuolella rakennetuiksi (Museoviraston rekisteriportaali).

Luokitus ehdotus: –

Lisäyksiä:

Museovirasto on esitellyt tätä internetissä osoitteessa:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=919

Tähän liittyvää kirjallisuutta on mm:

Eevert Laine 1948: Suomen vuoritoimi 1809–1882. Historiallisia tutkimuksia XXXI;2.

Lauri Putkonen 1989: Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat teollisuusympäristöt. Ympäristöministeriö. Kaavoitus- ja rakennusosasto. Tutkimus 4/1988. Helsinki.

Ruukki-inventointiaineisto, Museovirasto.

Asko Salokorpi 1999: Suomen rautaruukit. Keuruu.

Th. Svedlin 1933: Dalsbruk järnverk och brukspatroner 1686–1936. Tenala.

3 Mellantorp

Muinaisjäänösrekisterissä numerolla 1000019280 ja nimellä Mellantorp.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: kivirakenteet: latomukset
 Ajoitus: ajoittamaton
 Rauhoitusluokka: ei ole määritetty
 Lukumäärä: 1
 Säilyneisyys: osittain säilynyt
 Peruskarttalehdet: 1034 10 + 13 DALSBROK
 (ei merkitty v:n 2004 peruskarttalehdelle)
 ETRS-TM35FIN -koordinaatit: N: 6664677 E: 248889 Z: 15.
 Yhtenäiskoordinaatit: 6667476, 3248956
 Koordinaattiselite: koordinaatit maastohavainnon mukaan.
 Maastomerkintä: ei merkintää
 Pinta-ala: röykkiön ala
 Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista runsas 2 km pohjoiseen.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Dahls
 Tila: Mellantorp, RN:o 1:171 (322-492-1-171)
 Omistaja: Ronny Ossian Blomqvist
 Osoite: 121/321 Monchaya Village
 10200 Bangkok
 THAIMAA
 Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

Tähän ehkä liittyvä muistiinmerkintä on Volter Högmanin vuonna 1886 laatimassa kenttätyöselonteossa.

INVENTOINTI 2011

Aika: 12.10.2011
 Havainnointiolosuhteet: hyvät
 Löydöt: –
 Karttaotteet: n:o 3
 Kuvat: DT2011:49:3:11-12

LYHYT KOHDEKuvaus

Kiviröykkiö peltojen välillä olevassa viljelemättömässä saarekkeessa.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsee peltovainiolla, joka on Dahlsin (Dalenin) kylän keskikohdalla heti itään tiestä, joka vie Taalintehtaalta kohti Dragsfjärdin kirkonkylää. Vainion reunojen lähellä on useita pellosta koottujen kivien kasoja, joihin tässä tarkemmin kuvattava röykkiö voi myös kuulua. Puusto näitten kivi- ja kivikasojen ympäristössä on lehtipuuvaltaista.

Myös kuusia ja katajia kasvaa.

Kohteen kuvaus:

Volter Högman on kirjoittanut vuoden 1886 selonteossaan Dalin kylästä sivuilla 51 ja 52 kiviröykkiöstä Mellantorpille kuuluvalla niittykukulalla ("I en ängskulla under Mellantorp"). Röykkiötä hän on pitänyt mahdollisena hautarauniona. Sen kooksi hän on ilmoittanut 7,50 X 5,20 m, ja kivet siinä olivat hänen mukaansa puolen ihmisen pään kokoisia ja pyörityneitä, ja kivikkoa oli kaiveltu kolmesta kohdasta. Tässä inventoinnissa koetin etsiä Högmanin tarkoittamaa röykkiötä, josta ei taida olla mitään vuotta 1886 myöhempiä paikan päällä tehtyjä muistiinmerkintöjä. Yllä näkyvien koordinaattien osoittamassa paikassa on epämääräinen suurehko kiviröykkiö, jonka kasaamistarkoitusta on vaikeata määrittää: se voi olla pellosta koottujen kivien raunio, mutta sen ulkoreunassa on hieman säännönmukaisuutta, joka viittaisi siihen, että se voisi olla rakenne ja sellaisena se ehkä olisi hautaraunio. Tämän kivikon ominaisuudet vastaavat jotenkuten Högmanin kuvausta Dalin Mellantorpin röykkiöstä. Mikäli tätä röykkiötä ei tiedetä muistitiedon perusteella vuotta 1886 uudemaksi, se saattaa olla Högmanin tarkoittama röykkiö.

Koordinaattien osoittamassa paikassa sijaitseva röykkiö on koottu tasaiselle maapohjalle. Sen voi sanoa olevan loivalla mäellä. Siellä heti röykkiön eteläpuolella on maanpinnan taite, josta etelään päin maanpinta

laskeutuu loivasti kohti etelää. Röykkiön pituudeksi mittasin 7,2 metriä, ja leveydeksi on mahdollista mitata 5,7 metriä, mikäli röykkiöön lasketaan kuuluvan eräänlainen harva kivikko, joka on sen etelälaidan vierellä. Jos harva kivikko jätetään pois laskuista, leveys on alle neljä metriä. Röykkiön korkeimmat kohdat näyttivät olevan noin 0,6 metriä maanpinnan yläpuolella. Pohja-alan muoto on lähinnä soikiomainen, ja pituussuunta on itä-länsi tai koillinen-lounas. Tämän röykkiön kaakkoislaidalla reunimmaisiet kivet olivat lyhyellä matkalla tasaisesti rinnakkain. Sillä laidalla röykkiön reunalla oli näköjään myös yksi suurehko maakivi. Keskempänä röykkiössä näkyi myös yksi noin metrin läpimittainen kivi. Tässä röykkiössä olevat kivet ovat yleensä pyöristyneitä ja pinnoiltaan paksun sammalen peitossa. Yleensä röykkiön kivien suurin läpimitta näytti olevan noin 0,2 – 0,5 metrin luokkaa. Kiviä näytti olevan yleensä 2:ssa tai 3:ssa kerroksessa päällekkäin. Röykkiön päällyspinta on verraten säännöllisen loivan kupera lukuunottamatta sitä, että siinä erottuu kaksi ehkä purkamisesta johtuvaa syvennystä. Ehkä purkamisen tulosta on myös harva kivikko, joka on mainittu edellä. Röykkiön päällä kasvaa pientä vesakkoa ja sen reunan vieressä kasvaa haapoja

Luokitusehdotus: 2

Lisäyksiä:

Inventoinnissa tarkastin myös muita lähellä olevia maastonkohtia, joitten saatoin ajatella olleen Högmanin tarkastuksen aikoihin niittykukkuloita. Muualta ei löytynyt sellaisia kivistöröykkiöitä, joitten olisi voinut ajatella vastaavan Högmanin kuvausta Dalin Mellantorpin röykkiöstä. Lähistöllä oli monessa kohdassa metsäsaarekkeiden reunoilla kivistöröykkiöitä, joita ainakin oli helppoa pitää pellosto raivattujen kivien kasoina. Kirjallisuusviitteet: Nils Cleve: Kimitobygdens forntid. Teoksessa: Kimitobygdens historia Del II:1. Bondekulturen. Åbo 1942 (Cleve mainitsee siinä Mellantorpin röykkiön näköjään yksinomaan Högmanin tietoihin tukeutuen.).

4 Sabbelsviken 1

Muinaisjäännösrekisterissä numerolla 1000019281 ja nimellä Sabbelsviken 1.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: hautapaikat: hautaröykkiöt

Ajoitus: pronssi- ja/tai rautakautinen

Rauhoitusluokka: ei ole määritetty entuudestaan

Lukumäärä: 1

Säilyneisyys: osittain säilynyt

Peruskarttalehdet: 1034 10 + 13 DALSBROK

(ei merkitty v:n 2004 peruskarttalehdelle)

ETRS-TM35FIN -koordinaatit: N: 6661505 E: 247761 Z: 20

Yhtenäiskoordinaatit: 6664303, 3247827

Koordinaattiselite: koordinaatit perustuvat peruskartan ja kohteen sijainnin vertaamiseen maastossa.

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: röykkiön ala

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista vajaan 2 km lounaaseen.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Dahls

Tämä kohde on lähellä Dahlskogenin (RN:o 1:556, kiinteistötunnus: 322-492-1-556) ja Västra Dalsbrukin (RN:o 1:566, kiinteistötunnus 322-492-1-566) tilojen rajaa.

Omistajat:

1) Dahlskogenin: Wärtsilä Oyj Abp

2) Västra Dalsbrukin: Rautaruukki Oyj

Osoitteet: Wärtsilän P.O. Box 196, 00530 Helsinki

Rautaruukin: Rautaruukki Oyj, PL 138 (Suolakivenkatu 1), 00811 Helsinki

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

–

INVENTOINTI 2011

Aika: 13.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 1

Kuvat: DT2011:49:3:32-33

LYHYT KOHDEKuvaus

Hajotettu kivirauhan avokalliolla, josta on näkymä Sabbelsvikenin venelaitureille.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsee Hasselbackenin–Spikisin seudulla, kallioiden mäki-alueen lounaiskärjessä lähellä Dragsfjärdenin järven ja meren välistä kannasta. Röykkiön ympärillä on avokalliota, jolla ei ole paljonkaan puustoa, vain joitakin pieniä koivuja. Tällä avokalliolla on jäkälä ja sammal peittävät osat kallion pinta. Röykkiön vieressä kalliolla on hyvin rikkonaisia kohtia, joista kalliosta on irronnut särmiäisiä lohkeita. Muutoin irtokiviä ei näkynyt kalliolla juurikaan muualla kuin seuraavassa selostettavassa röykkiössä ja sen vieressä olevassa kiviryhmässä, joka on ehkä purettu röykkiöstä.

Kohteen kuvaus:

Tämä kohde löytyi vuoden 2011 inventoinnissa. Röykkiön sijaintipaikka on noin 30 metrin päässä yhdestä kallioiden mäen huipusta; röykkiö on noin 30 metriä siitä huipusta lähellä sijaitsevien venelaitureitten suuntaan. Kalliopinta laskeutuu laitureille päin jo röykkiön ulkorajasta alkaen, mutta röykkiön alla näyttää olevan tasapintaista kalliialustaa. Röykkiön pituus pohjois–etelä-suunnassa on 6,2 – 7 metriä, ja sen leveys vastakkaisessa suunnassa on nyt 3,0 – 3,6 metriä; röykkiön korkeus on noin 0,3 metrin luokkaa. Tämän röykkiön pohja-alan muoto on saattanut alun perin olla lähes säännöllinen suorakaide. Ainakin röykkiön länsilaidan eteläosassa ja vastakkaisen laidan pohjoisosassa röykkiön ulkoreuna näytti melkoisen suoraan ladotulta. Röykkiön kivet ovat yleensä särmiäisiä tai hieman särmitään pyörityneitäkin. Yksittäisten kivien suurin läpimitta näytti olevan yleensä 0,05 – 0,4 metrin luokkaa. Kiviä on paljolti vain yhdessä kerroksessa, ja paikoin

kivikossa on ehkä purkamisesta johtuneita aukkoja. Luoteisimmassa osassa on kivikkoon muodostettu muuta röykkiötä selvästi korkeampi kasa, ja se saattaa olla myöhäinen muodostelma, esim. jonkin kartoituksessa käytetyn merkkiseipään tukemista varten tehty. Kivien pinnoissa on paljon jäkälää, mutta sammalta niissä ei niinkään ole. Röykkiöstä alarinteeseen noin kaksi metriä on sekava kivikasa, joka koostuu ehkä yksinomaan kivistä, jotka on viskottu siihen röykkiöstä ylempää. Röykkiön päällä kasvaa pieniä koivun taimia sekä myös jäkälää ja heinätuppaita.

Luokitusehdotus: 2

Lisäyksiä:

5 Sabbelsviken 2

Muinaisjäännösrekisterissä numerolla 1000019283 ja nimellä Sabbelsviken 2.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: hautapaikat: hautaröykkiöt

Ajoitus: pronssi- ja/tai rautakautinen

Rauhoitusluokka: ei ole määritetty entuudestaan

Lukumäärä: 2: yksi pitkänomainen latomus (A), yksi kivillä täytetty kallion syvennys (B)

Säilyneisyys: osittain säilynyt (lähes koskematon)

Peruskarttalehdet: 1034 10 + 13 DALSBROK

(ei merkitty v:n 2004 peruskarttalehdelle)

ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit: N: 6661627 E: 247819 Z: 25–27,5

Yhtenäiskoordinaatit: 6664425, 3247886

Koordinaattiselite: koordinaatit perustuvat peruskartan ja kohteen sijainnin vertaamiseen maastossa.

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: latomusten ala

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista 1,7 km lounaaseen.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Dahls

Tämä kohde on lähellä Dahlskogenin (RN:o 1:556, kiinteistötunnus: 322-492-1-556) ja Västra Dalsbrukin (RN:o 1:566, kiinteistötunnus 322-492-1-566) tilojen rajaa.

Omistajat:

1) Dahlskogenin: Wärtsilä Oyj Abp

2) Västra Dalsbrukin: Rautaruukki Oyj

Osoitteet: Wärtsilän P.O. Box 196, 00530 Helsinki

Rautaruukin: Rautaruukki Oyj, PL 138 (Suolakivenkatu 1), 00811 Helsinki

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

–

INVENTOINTI 2011

Aika: 13.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 1

Kuvat: DT2011:49:3:15-31

LYHYT KOHDEKuvaus

Kivilatomuksia jyrkkärinteisen kallioisen mäen päällä metsässä Taalintehtaalta Kasnäsiin vievän asfalttitiien yläpuolella.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Nämä sijaitsevat Hasselbackenin–Spikisin seudulla, kallioisen mäkialueen lounaiskärjessä lähellä Dragsfjärdenin järven ja meren välistä kannasta.

Kohteen kuvaus:

Tämä löytyi vuoden 2011 inventoinnissa.

A: Lähes mäen korkeimmalle kohdalle on koottu matala pitkä kivilatomus niin, että sen pohjoislaita on kutakuinkin sellaisella kohdalla, jossa pohjoiseen laskeutuva rinne yhdistyy mäen päällyksosaan. Latomuksen alla kallionpinta laskeutuu loivasti etelää kohden. Tämän kivirakenteen pohja-ala on leveyteensä nähden erikoisen pitkä. Sen muotoa ei voi katsoa sen paremmin soikioksi kuin miksikään monikulmioksiakaan. Lisäksi rakenteeseen näyttää kuuluvan ulkonevia osia. Latomuksen suurin läpimitta on 16,4 metriä itä–länsi-suunnassa, ja vastakkaisessa suunnassa latomuksen leveys vaihtelee. Yksi latomuksen kapeimmista kohdista on 2,8 metrin levyinen ja sijaitsee noin viiden metrin päässä latomuksen länsireunasta. Keskempää mittasin latomuksen leveydeksi 4,3 metriä ottamatta mittaan mukaan sen etelälaidasta ulkonevia ulokkeita, jotka ovat noin 1,5 metrin pituisia ja siihen pituuteensa nähden hyvin kapeita. Latomuksen koillislaidalla on leveämpi, noin 1,5–2,1 levyinen ulkonema, jonka pituus on noin 2,3 metriä. A:n korkeus on noin 0,4 m:n luokkaa. A:n reunimmat kivet eivät ole säännöllisesti rinnatusten, joten reuna ei erotu aivan säännöllisenä. Tämän latomuksen kivet ovat

yleensä melkoisen pyörityneitä, ja sen yksittäisten kivien suurin läpimitta näytti olevan yleensä 0,2–0,4 metrin luokkaa, ja tuota kokoluokkaa pienempiäkin kiviä näkyi jonkin verran. Kiviä on latomuksessa paikoin yhdessä, paikoin kahdessa kerroksessa, ja paikoin siinä on aukkoja, joissa peruskallio on paljaana. Latomuksen kivissä näkyi joitakin laajojakin jäkälärenkaita. Samalla latomuksen kivien pinnoissa on vain nimeksi. Suuria selviä purkujälkiä ei tässä latomuksessa erotu. Kiviä on kuitenkin ehkä viskottu siitä alarinteeseen, jossa on joitakin irtokiviä, mutta ei kovin monia. Latomuksen A päällä ei kasva puita.

B:

Tässä B:llä on merkitty kivikkoa, joka on metrin verran A:sta itään. Kivet B:ssä näyttävät täyttävän pientä kallion pinnan syvennystä, ja osa kivistä on sen syvennyksen reunan tuntumassa kallion päällä. B:n läpimitta itä-länsi-suunnassa on 3,0 metriä ja vastakkaisessa suunnassa 2,8 – 3,7 metriä, riippuen siitä, mihin B:n reunan katsotaan ulottuvan. B:n korkeimmat kohdat ovat ehkä 20 cm sen vieressä olevaa kallion pintaa ylempänä. B:n muoto on ylhäältä katsoen mieluummin nelikulmainen kuin soikiomainen. B:ssä kivet ovat kulmiltaan pyörityneitä, siinä yksittäisten kivien suurin läpimitta näytti olevan yleensä 15 – 30 cm:n luokkaa. Niitä on 1–2 kerroksessa. Kivikon etelälaidalla on syvennys, ja kivien välissä on myös rakoja. Kivien pinnoissa on jäkälää ja vähän sammalta.

Luokitusehdotus: 1.

Lisäyksiä: Tämä kohde sattuu tilusrajalalle, mutta latomuksen suunta ei vastaa rajan suuntaa.

6 Dahlsbyskogen

Muinaisjäännösrekisterissä numerolla 1000019285 ja nimellä Dahlsbyskogen.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: kivirakenteet: latomukset

Ajoitus: ajoittamaton

Rauhoitusluokka: ei ole määritetty entuudestaan

Lukumäärä: 2

Säilyneisyys: osittain säilynyt

Peruskarttalehdet: 1034 10 + 13 DALSBROK

(ei merkitty v:n 2004 peruskarttalehdelle)

ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit: N: 6662019 E: 247833 Z: 20

Yhtenäiskoordinaatit: 6664817, 3247900

Koordinaattiselite: koordinaatit perustuvat peruskartan ja kohteen sijainnin vertaamiseen maastossa.

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: latomusten ala

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista 1,5 km länsilounaaseen.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Dahls

Tila: Dahlsbyskogen, RN:o 1:551 (322-492-1-551)

Omistaja: Föreningen Konstsamfundet r. f.

Osoite: Mannerheimvägen 20 A, 00100 Helsingfors

Tel. (09) 642 315; Fax (09) 641 584

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

–

INVENTOINTI 2011

Aika: 13.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 1

Kuvat: DT2011:49:3:34-37

LYHYT KOHDEKuvaus

Kaksi pientä kivilatomusta metsässä jyrkällä rantakalliolla.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsevat Dragsfjärdenin järven itärannalla noin 360 metriä sen järven eteläisimmästä lahdelmasta pohjoiseen. Latomuksilta näkyy järvelle. Lähettyvillä on mäntymetsää. Rakennuksia ei ole lähiympäristössä. Kalliolla latomusten ympärillä kasvaa muutamia pieniä mäntyjä, ja kallion pinnalla kasvaa myös heinätuppaita, kanervia, sammalta ja jäkälää.

Kohteen kuvaus:

Tämä löytyi vuoden 2011 inventoinnissa.

Korkealla rantakalliolla on kaksi kivilatomusta (A & B) noin 3 metrin etäisyydellä toisistaan. Molempien latomusten metsänpuoleiset laidat ovat suunnilleen kallion huipulla. Niitten alla oleva kallionkohta on tasapintainen ja länteen laskeutuva.

A: Pohjoisempi latomus

A on tasaisella kalliolla. Tämän latomuksen pituus pohjois–etelä-suunnassa on 5,3 – 6,6 metriä ja länsi–itä-suunnassa 3,3 metriä. A:n korkeus on 0,2 metrin luokkaa. A:n pohja-alan muoto on osapuilleen soikio. A:n ulkoreunat ovat epämääräiset. Yksittäisten kivien suurin läpimitta näytti A:ssa olevan yleensä 5–40 cm:n luokkaa. Useimmat kivet siinä ovat pyörityneitä pikkukiviä. Suuremmista kivistä ainakin kaksi on hiekkakivilaattaa. Muutamat A:n suuremmista kivistä ovat kulmistaan pyörityneitä. A:ssa kiviä ei ole päällekkäisinä kerroksina, eikä kivikko sellaisenaankaan ole aukoton. Kivistä suurimmat eivät ole keskellä latomusta, vaan paremminkin sen pohjois- ja eteläreunoilla. Osa A:han luettavista kivistä on jäkälän alla. Kivien pinnoissa on jäkälärenkaita. Tämä A saattaa olla hajotettu röykkiö.

B: Eteläisempi latomus

B on A:n vieressä tasaisella kalliopohjalla. B:n pituus pohjois–etelä-suunnassa on 2,9 metriä ja itä–länsi-suunnassa 2,8 metriä. B:n korkeus on 0,3 m:n luokkaa. B:n pohja-alan muoto on pyöreähkö. B:n lounaislaita näyttää säännölliseltä, ja B:n pohjois- ja etelälaita rajoittuvat matalaan kynnysmäiseen kallionkohoumaan. B näyttää koostuvan yleensä särmikkäistä kivistä. Yksittäisten kivien suurin läpimitta B:ssä näytti olevan yleensä 0,3–0,4 metrin luokkaa; yksi kivi on 0,5 metrin läpimittainen. B:ssä kiviä on paikoin kahdessa, paikoin vain yhdessä kerroksessa. B:n päällyspinta ei ole erityisen tasainen. B:ssä kivien pinnoissa on jäkälää ja vähän sammalta. Tästä latomuksesta on ehkä purettu vähän kiviä sivuun tämän latomuksen pohjoispuolelle.

Luokitusehdotus: 2

Lisäyksiä: –

7 Valsverksholmen

Muinaisjäänösrekisterissä numerolla 1000019286 ja nimellä Valsverksholmen.

Tämä on vain osittain sen rajauksen alueella, jonka Museovirasto on osoittanut internetsivustolla Taalintehtaan historialliseen teollisuusalueeseen kuuluvaksi (http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_kartta.aspx?KOHDE_ID=919&OBJECTID=24285).

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: Teollisuushistorialliset muinaisjäänökset

Ajoitus: historiallinen

Rauhoitusluokka: ei määritetty entuudestaan

Lukumäärä: 3

Säilyneisyys: osittain säilynyt

Peruskarttalehdet: 2012 01 + 13 DALSBROK

(Näkyv v:n 1995 peruskarttalehdellä vesiväylänä)

ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit: N: 6662894 E: 249667 Z: 15–20

Yhtenäiskoordinaatit: 6665692, 3249734

Koordinaattiselite: –

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: noin 20 X 60 metriä

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista ½ km koilliseen.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Dahls

Tila: Valsverksholmen, RN:o 1:622 (322-492-1-622)

Omistaja: Ovako Wire Oy Ab

Osoite: Dalbruksvägen 709

25900 TAALINTEHDAS

puh: (02) 428 800

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

Tätä koskevia historiallisia asiakirjoja saattaa olla arkistoissa. Arkeologisiin arkistoihin tulleita tarkastuskertomuksia ei ole tiedossa.

INVENTOINTI 2011

Aika: 11.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 2

Kuvat: DT2011:49:3:1-8

LYHYT KOHDEKuvaus

Kahden järven välinen kapea kannas on louhittu kanavaksi kaiketi ennen muuta siinä tarkoituksessa, että masuunin vesirattaalle voitaisiin saada tasaisemmin vesivoimaa. Kanavassa on padon tai sillan jäännös, ja kanavan yhtä rantaa on vahvistettu kivin. Nämä ovat laajahkolla rakentamattomalla metsäalueella lenkipolun varrella.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsevat Stora Masugnsträsketin ja Lilla Masugnsträsketin järvien välisen kannaksen kapeimmalla kohdalla.

Kohteen kuvaus:

Kanavan pituus on arviolta noin 60 metriä ja leveys 10–15 metrin luokkaa. Kanavan länsilaita on yleensä sen itälaitaa korkeampi. Länsilaita on suunnilleen pystysuora ja silmämääräisen arvioni perusteella noin neljän metrin korkuinen. Kanavan itäranta on loivasti itään päin kohoava kallio tai kalliroleikkaus.

Kanavan kautta virtavaa vettä säännöstellään nykyisin sementtipadolla, joka on Stora Masugnsträsket -järven rannassa. Kanavan leveällä pohjalla vesi juoksee nyt kapeana purona, ja kanavan pohjalla kasvaa suuria kuusia ja muuta puustoa.

Kanavassa on rikkonainen kivirakenne, joka on purettu läheltä kanavan länsirantaa, ja on paremmin säilynyt toisen rannan puolella. Se on rakennettu suurista nelikulmaisista kivistä, ja niiden väliin on jätetty

aukko. Saattaa olla, että siinä on padossa ollut yksi tai useampia suljettavia juoksutusaukkoja. Myös tämän kivrakenteen päällä kasvaa suuria kuusia.

Kanavakaivannon pohjoisin osa on nyt ehkä lenkkipolun tai muiden tieurien rakennustöissä siirretyn maakerroksen alla lähellä sementtipatoa. Siltä sementtipadolta etelään on sähkölinja (näkyä peruskartalla), jonka alla (linjaan kuuluvan muuntajan kohdalla) on pohjoisin kohta, missä kanavakaivantoa nyt erottuu.

Kanavan itärannalla sen alajuoksun puoleisessa päässä on pienehkö irtokivistä ladottu rakenne. Sen tarkoituksena on ehkä ollut estää rantatörmää rapautumasta. Siihen nojaava rantatörmä ei ole kovin korkea.

Vuoden 1855 kartalla on merkittynä vesiratas Stora Masugnsträsketin ja Lilla Masugnsträsketin välille.

Luokitusehdotus: 2

Lisäyksiä: –

8 Lilla Masugnsträsket

Muinaisjäännösrekisterissä numerolla 1000019287 ja nimellä Lilla Masugnsträsket.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: kivirakenteet: latomukset

Ajoitus: ajoittamaton

Rauhoitusluokka: ei ole määritetty entuudestaan

Lukumäärä: 1

Säilyneisyys: koskematon

Peruskarttalehdet: 2012 01 + 13 DALSBROK

(ei merkitty v:n 1995 peruskarttalehdelle)

ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit: N: 6662806 E: 249825 Z: 20

Yhtenäiskoordinaatit: 6665604, 3249892

Koordinaattiselite: koordinaatit perustuvat peruskartan ja kohteen sijainnin vertaamiseen maastossa.

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: latomuksen ala

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista 600 m itäkoilliseen.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Hertsböle

Tila: Hertsböle, RN:o 1:307 (322-494-1-307)

Omistaja: Föreningen Konstsamfundet r. f.

Osoite: Mannerheimvägen 20 A, 00100 Helsingfors

Tel. (09) 642 315; Fax (09) 641 584

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

–

INVENTOINTI 2011

Aika: 14.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 2

Kuvat: DT2011:49:3:43–44

LYHYT KOHDEKuvaus

Pienellä kallionnokalla järven rannalla metsässä on isoista kivistä koostuva latomus, joka peittää koko kallionnokan.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsee Lilla Masugnsträsketin pohjoisrannalla vastapäätä sitä rantaa lähellä olevaa järven pohjoisinta pientä saarta.

Kohteen kuvaus:

Tämä kohde löytyi vuoden 2011 inventoinnissa. Tämän latomuksen etelälaita sivuaa matalan pystysuoran kallioseinämän yläreunaa. Sikäli kuin sammalpeitteeltä saattoi erottaa, latomus näyttäisi peittävän pienialaisen kallionkohouman. Ehkä kohouman keskellä on matala painanne; ainakin latomuksen päällys on hieman koveran näköinen. Latomuksen korkeus on ehkä 0,3 metrin luokkaa. Pohja-alan muoto on hieman epämääräinen. Latomuksen läpimitta itä–länsi-suunnassa on 5,0 metriä ja pohjois–etelä-suunnassa 2,7 metriä. Latomuksen pohjoislaita näytti melkoisen suoralta. Tämä latomus koostuu yleensä kulmiltaan pyörityneistä kivistä, ja siinä yksittäisten kivien suurin läpimitta näytti olevan yleensä 0,4 – 0,5 metrin luokkaa. Latomuksen kivet ovat paksulti sammalen peitossa; kivien sivuja näkyy siellä täällä sammalen ja heinien ja sananjalkojen alta. Päärakenteita ei näkynyt ainakaan sellaisissa kohdissa, mitä sammalpeite ei estänyt tarkastelemasta. Latomuksen päällä ei kasva muuta puustoa kuin pieni haapa ja pihlaja reunalla.

Luokitusohje: 2

Lisäyksiä: Pohdin paikan päällä mahdollisuutta, että tämä kiviryhmä olisi luonnonkivikko. Se on kuitenkin sellaisella kallionkohdalla, johon on vaikea ajatella kivien jääneen rantavoimien työntäminä tai jäänteinä jostakin paksusta moreenikerroksesta, josta vesi olisi huuhtonut kaiken hienomman aineksen.

9 Grophage-skogen

Ei ole ollut entuudestaan muinaisjäänösrekisterissä.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: muut kohteet

Ajoitus: ajoittamaton

Rauhoitusluokka: ei ole

Lukumäärä: 1

Säilyneisyys: koskematon

Peruskarttalehdet: 2012 01 + 13 DALSBROK

(ei merkitty v:n 1995 peruskarttalehdelle)

ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit: N: 6662732 E: 250527 Z: 30.

Yhtenäiskoordinaatit: 6665530, 3250595

Koordinaattiselite: koordinaatit perustuvat peruskartan ja kohteen sijainnin vertaamiseen maastossa.

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: muutamia neliömetrejä

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista 1,2 km itään.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Hertsböle

Tila: Grophage-skogen, RN:o 1:281 (322-494-1-281)

Omistaja: käytetyn tietokannan mukaan: Metra Oyj Abp; siihen ei ehkä ole korjattu yhtiön uutta nimeä

Osoite:

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

–

INVENTOINTI 2011

Aika: 14.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 2

Kuvat: DT2011:49:3:39–42

LYHYT KOHDEKUVAUS

Pieni kivilatomus avokalliolla metsässä.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsee Taalintehtaan taajaman itäisimpien talojen väliin jäävän laajan mäki alueen pohjoislaidalla.

Kohteen kuvaus:

Tämä kohde löytyi vuoden 2011 inventoinnissa. Latomus on muutamista irtokivistä ladottu kivijata, joka myötäilee avokallion reunassa olevaa mutkaa.

Luokitusehdotus: 2

Lisäyksiä: Samanlaisiin kallionkohtiin tehtyjä kivilatomuksia löytyi kesällä 2011 Västanfjärdin muinaisjäänös inventoinnissa muutamia. Niistä en tiedä, mitä ne ovat. Ne saattaisivat ajoittua verraten uusiksikin, ja olla esim. johonkin leikkiin liittyviä, mutta niin kauan, kun niitten alkuperää ei tunneta, niistä on paikallaan koota tietoja niitten tekotarkoituksen ratkaisemiseksi.

10 Stora Masugnsträsket

Ei ole ollut entuudestaan muinaisjäännösrekisterissä.

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi: muut kohteet

Ajoitus: ajoittamaton

Rauhoitusluokka: ei ole määritetty entuudestaan

Lukumäärä: 1

Säilyneisyys: osittain säilynyt

Peruskarttalehdet: 1034 10 + 13 DALSBROK

(ei merkitty v:n 2004 peruskarttalehdelle)

ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit: N: 6664596 E: 249227 Z: 35-40.

Yhtenäiskoordinaatit: 6667395, 3249294

Koordinaattiselite: koordinaatit perustuvat peruskartan ja kohteen sijainnin vertaamiseen maastossa.

Maastomerkintä: ei merkintää

Pinta-ala: muutamia neliömetrejä

Etäisyystieto: Taalintehtaan kappelista 2 km pohjoiseen.

OMISTAJATIEDOT

Rekisterikylä: Dahls

Tila: Dals, RN:o 1:429 (322-492-1-429)

Omistaja: Föreningen Konstsamfundet r. f.

Osoite: Mannerheimvägen 20 A, 00100 Helsingfors

Tel. (09) 642 315; Fax (09) 641 584

Lisätietoja:

ARKISTOTIEDOT

–

INVENTOINTI 2011

Aika: 12.10.2011

Havainnointiolosuhteet: hyvät

Löydöt: –

Karttaotteet: n:o 3

Kuvat: DT2011:49:3:13-14

LYHYT KOHDEKuvaus

Pieni hajanainen kivikko metsätien mutkan vieressä kalliolla.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto:

Sijaitsee Dalenin kylän peltovainioitten itäisimmän perukan ja Stora Masugnsträsketin rannan välisellä laajalla loivarinteisellä mäellä sen yli kulkevan metsätien itäpuolella, noin 15 metriä tien itälaidasta. Tätä kohdetta lähin puusto on pientä männikköä. Kalliolla sen lähetyvillä on sammalta, jäkälää ja pieniä heinätuppaita.

Kohteen kuvaus:

Tämä kohde löytyi vuoden 2011 inventoinnissa. Sijaitsee länteen päin loivasti laskeutuvalla sileällä kalliolla. Kiviä on sekavassa järjestyksessä noin 5 metrin läpimittaisella alalla. Kivet tässä rykelmässä ovat yleensä pyörityneitä; yksittäisten kivien suurin läpimitta näytti olevan yleensä 15–30 cm:n luokkaa. Kiviä ei ole tässä päällekkäisissä kerroksissa. Kivien pinnoissa on jäkälää pieninä renkaina, sammalta ei ole kivissä. Ajojien takana tästä noin 20–30 metriä lounaaseen on lohkarapeltoa, josta nämä sileät kivet on jostakin syystä nostettu. Lohkarapellossa kivet ovat maaperän loivissa syvänteissä. Lähistöllä on muita kalliionnokia, ne ovat kokonaan tai lähes kokonaan vailla kiviä.

Luokitusohje: 2

Lisäyksiä: –

Yleiskartta

Kiinteitä muinaisjäännöksiä ja
niiksi oletettavia kohteita
Taalintehtaalla

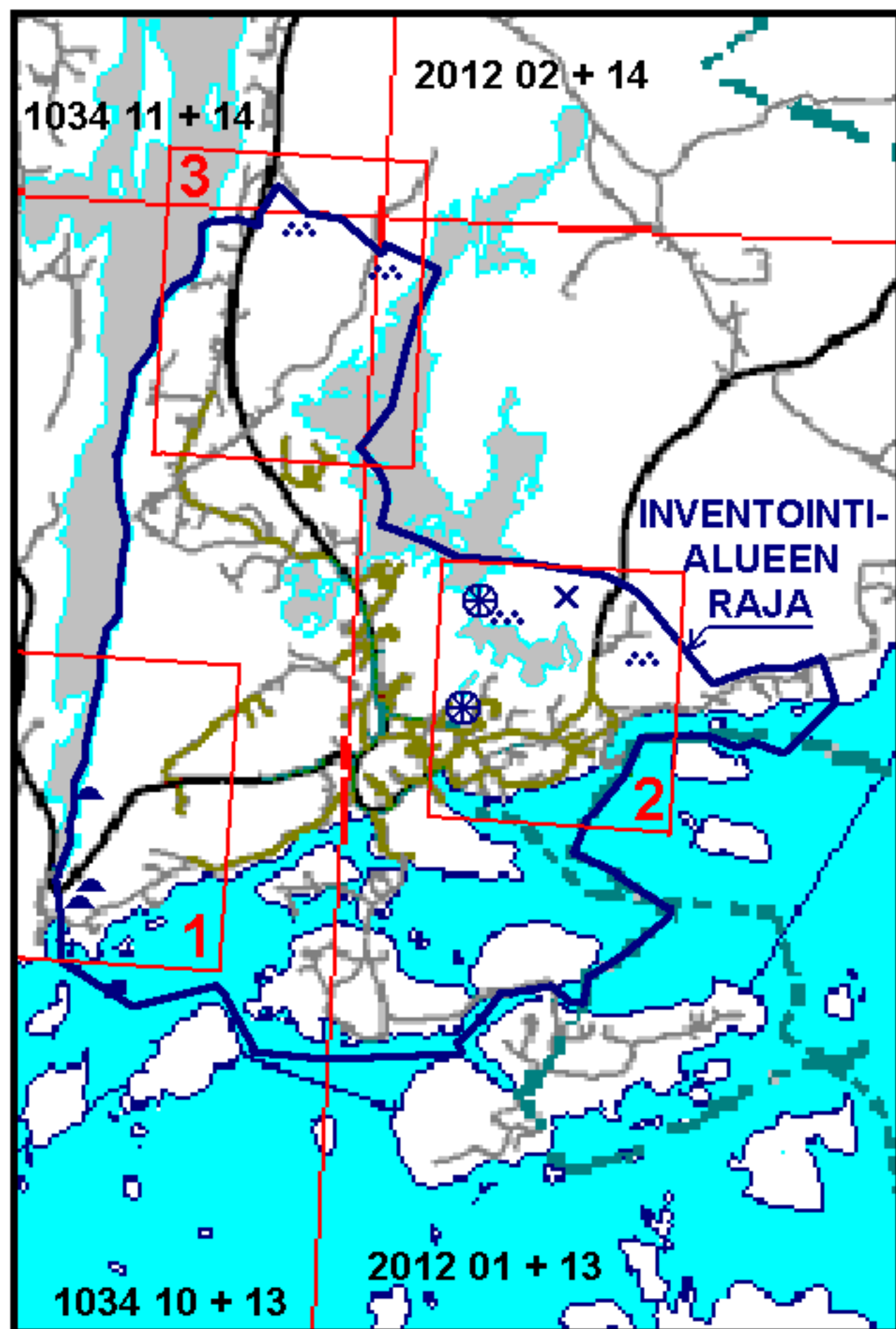
10.11.2011

- ✕ varma tai oletettava
esihistoriallinen asuinpaikka
- ▲ varma tai oletettava hautaraunio,
raunion jäännös tai raunioryhmä
- ❧ tunnistamaton muu
kivilatomus kuin rökkiö
- ⊗ teollisuushistoriallinen kohde

Peruskarttalehtien (1:10 000)
rajaukset ja numerot on
merkitty.

Karttapohja internetin
Paikkatietoikkuna-sivuston
mukaan.

Karttaotteiden 1-3 rajaukset
on merkitty karttapohjalle.

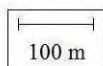
Karttaote 1

Inventointikohteet n:o 4–6

- 4: Sabbelsviken 1: 6661505, 247761 (ETRS-TM35FIN -koordinaatit), z = 20; muinaisjännöstyyppi hautapaikat: hautaröykkiöt; pronssi- ja/tai rautakautinen
- 5: Sabbelsviken 2: 6661627, 247819 (ETRS-TM35FIN -koordinaatit), z = 25–27,5; muinaisjännöstyyppi hautapaikat: hautaröykkiöt; pronssi- ja/tai rautakautinen
- 6: Dahlsbyskogen: 6662019, 247833 (ETRS-TM35FIN -koordinaatit), z = 20; muinaisjännöstyyppi kivirakenteet: latomukset; ajoittamaton

Mittakaava 1: 10 000

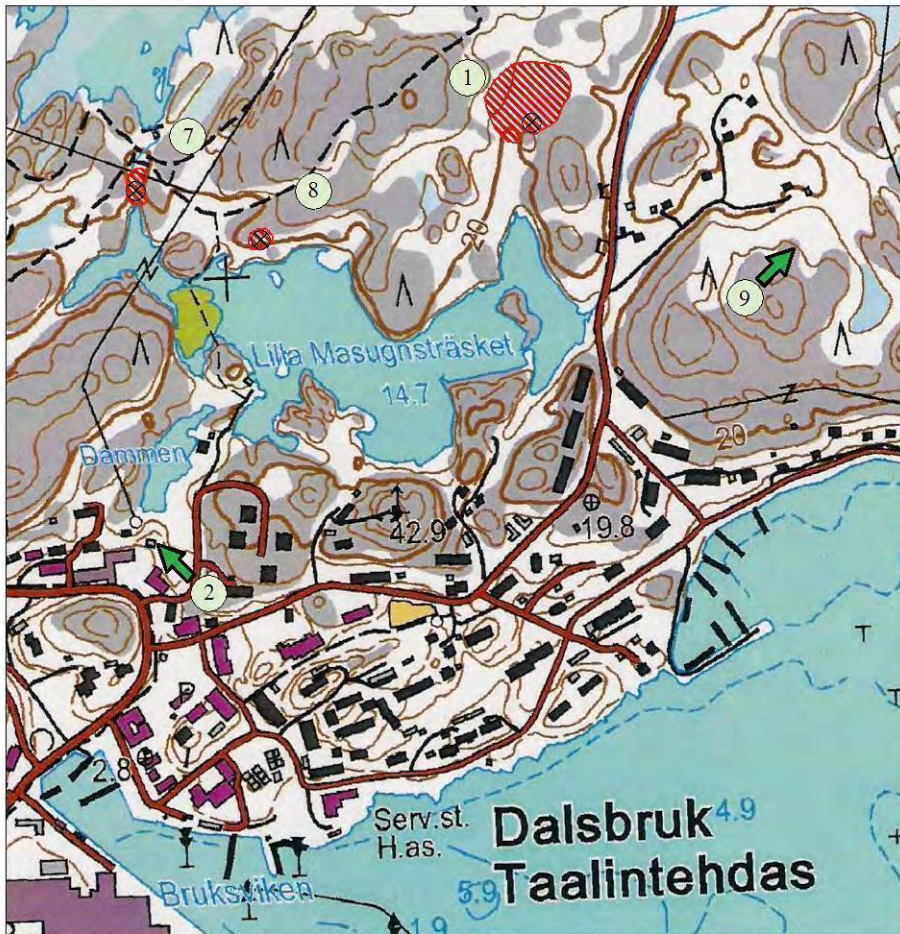
Kohteen sijaintikoordinaattien osoittama maastonkohta

Kohderajauksia, niiden perusteluna rakenteiden sijainti (levintä); rajaus siten tarkka

Karttaote 2

Inventointikohteet n:o 1, 2, 7-9

Koordinaatit ETRS-TM35FIN -koordinaatteja

- 1: Masugnsträsket: N 6662929, E 250196, Z 25; muinaisjäännöstyyppi asuinpaikat; kivikautinen
 2: Taalintehtaan ruukki: N 6662425, E 249650, Z n. 15; muinaisjäännöstyyppi teollisuuskohteet; rautaruukit; historiallinen
 7: Valsverksholmen: N 6662894, E 249667, Z 15-20; muinaisjäännöstyyppi teollisuushistorialliset muinaisjäännökset; historiallinen
 8: Lilla Masugnsträsket: N 6662806, E 249825, Z 20; muinaisjäännöstyyppi kivirakenteet latomukset; ajoittamaton
 9: Grophage-skogen: N 6662732, E 250527, Z 30; muu kohde: kivirakenteet latomukset; ajoittamaton

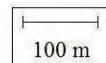
Mittakaava 1: 10 000

Kohteen sijaintikoordinaattien osoittama maastonkohta

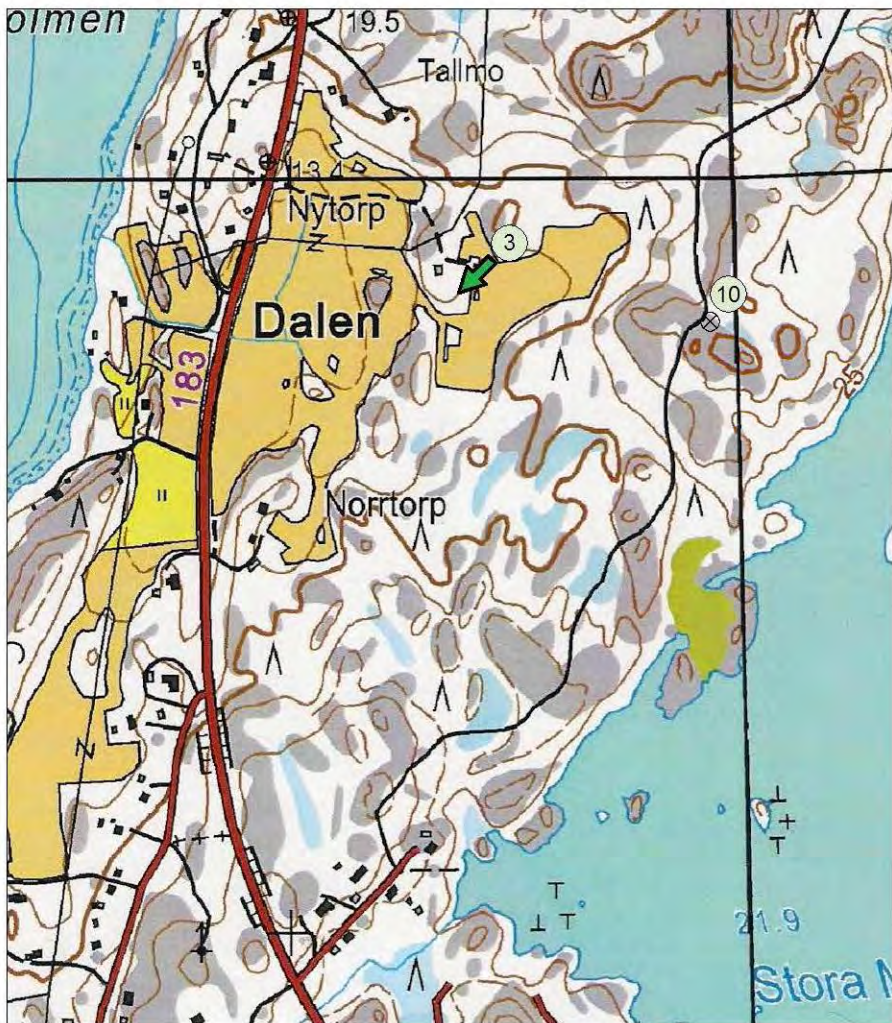
Kohderajauksia,
niiden perustelut:

- 1: löytöjen levintä ja maaston muodot; rajauksen tarkkuus on vain suuntaa antava
 7-8: rakenteiden sijainti (levintä); rajausta on näkyviin rakenteisiin perustuva, edellistä tarkempi
 2: ruukkialueella olevia yksityiskohtia koskevat tiedot ovat varmaankin entuudestaan selvitetty rakennustutkimuksen kautta
 9: kohde saattaa olla melkoisen uusi, rajausta ei ole toistaiseksi määritelty

Karttaote 3

Inventointikohteet n:o 3 ja 10

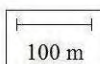
Koordinaatit ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatteja

3: Mellantorp: N 6664677, E 248889, Z 15; muinaisjäännöstyyppi kivirakenteet: latomukset, ajoittamaton
 10: Stora Masugnsträsket: N 6664596, E 249227, Z 15; muu kohde: kivirakenteet: latomukset, ajoittamaton

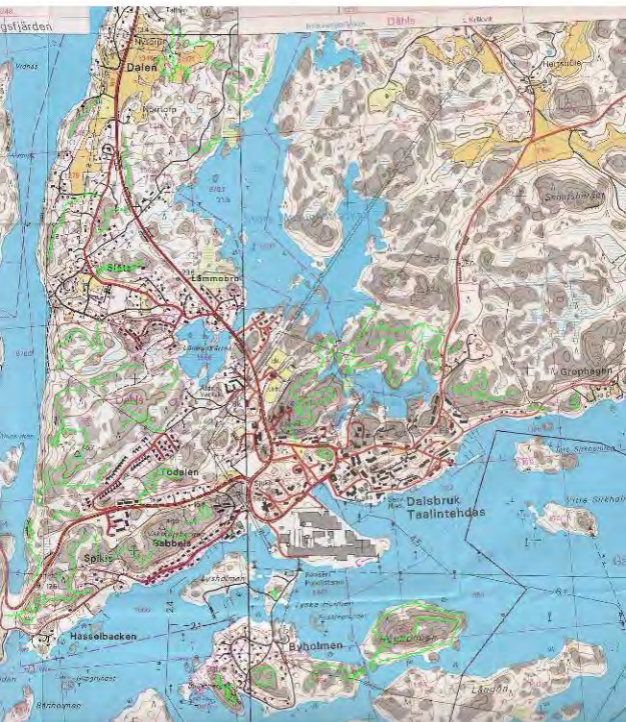
⊗ Kohteen sijaintikoordinaattien osoittama maastonkohta

 Kohderajaus,
perustelu:

3: kohde saattaa olla melkoisen uusi, rajausta ei ole toistaiseksi määritelty

Inventoinnissa kuljetut reitit vihreällä osoitettuina

Valokuvaluettelo

Kuvaajana kaikissa Esa Laukkanen.
Kuvat Varsinais-Suomen maakuntamuseon arkistossa.

DT2011:49:3:1

Kivirakenteen jäännös Stora Masugnsträsketin ja Lilla Masugnsträsketin välisessä kanavassa (Inv. n:o 7/2011; Valsverksholmen). Kuvaussuunta itään kanavan yli.
11.10.2011.

DT2011:49:3:2

Inv. n:o 7. Kohta, missä kanava yhtyy Lilla Masugnsträskettiin.
11.10.2011.

DT2011:49:3:3

Inv. n:o 7. Saman kanavan vasemman rannan kivivahvistus.
11.10.2011.

DT2011:49:3:4

Inv. n:o 7. Kanavan kivirakenne kuvattuna Lilla Masugnsträsketin pohjoisrannalta
11.10.2011.

DT2011:49:3:5

Inv. n:o 7. Kanavan pystysuoraksi louhittua oikeata rantaa.
11.10.2011.

DT2011:49:3:6

Inv. n:o 7. Kanavassa oleva kivirakenteen jäännös kuvattuna vasemmalta rannalta.
11.10.2011.

DT2011:49:3:7

Inv. n:o 7. Kanavan vasenta rantaa ja taustalla Lilla Masugnsträsketin järveä.
11.10.2011.

DT2011:49:3:8

Inv. n:o 7. Säännöstelty puomainen vedenvirtaus kanavan leveällä pohjalla.
11.10.2011.

DT2011:49:3:9

Inv. n:o 1. Masugnsträsketin kivikauden kohde. Kuvattu vanhan traktoritieuran suunnassa pohjoiseen.
11.10.2011.

DT2011:49:3:10

Inv. n:o 1. Masugnsträsketin kivikauden kohde kuvattuna tieuran suunnassa pohjoisesta.
11.10.2011.

DT2011:49:3 :11

Inv. n:o 3. Mellantorpin kiviröykkiö idän suunnasta kuvattuna.
12.10.2011.

DT2011:49:3:12

Inv. n:o 3. Mellantorpin kiviröykkiö kaakon suunnasta kuvattuna.
12.10.2011.

DT2011:49:3:13

Inv. n:o 10. Stora Masugnsträsketin kiviröykkiö ajotien suunnalta lännestä kuvattuna.
12.10.2011.

DT2011:49:3:14

Inv. n:o 10. Stora Masugnsträsketin kiviroykkiön kiviä lännestä kuvattuna.
12.10.2011.

DT2011:49:3:15

Inv. n:o 5: Sabbelsviken 2. Pitkänomaisen latomuksen (A:n) korkein kohta kuvattuna lounaasta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:16

Inv. n:o 5. Latomus A:n etelälaidan kaksi kivistä uloketta näkyvät tämän kuvan keskikohdan ja vasemman reunan välillä. Kuvattu kaakosta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:17

Inv. n:o 5. Tässä kuvassa näkyvät samat ulokkeet kuin edellisessäkin otoksessa, nyt hieman keskempänä ruutua. Kuvattu idästä.
13.10.2011.

DT2011:49:3:18

Inv. n:o 5. Tässä näkyy kivilatomusta heti pohjoiseen siitä kohdasta, mikä näkyi otoksissa 16-17. Kuvattu idästä.
13.10.2011.

DT2011:49:3:19

Inv. n:o 5. Kallionsyvänteessä oleva kiviryhmä B. Kuvattu pohjoisesta
13.10.2011.

DT2011:49:3:20

Inv. n:o 5. Latomus A lännestä.
13.10.2011.

DT2011:49:3:21

Inv. n:o 5. Latomus A länsilounaasta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:22

Inv. n:o 5. Latomus A länsilounaasta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:23

Inv. n:o 5. Latomus A etelästä.
13.10.2011.

DT2011:49:3:24

Inv. n:o 5. Latomus B pohjoisesta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:25

Inv. n:o 5. Latomus A:n etelälaidan läntisempi uloke.
13.10.2011.

DT2011:49:3:26

Inv. n:o 5. Latomus A:n etelälaidan itäisempi uloke.
13.10.2011.

DT2011:49:3:27

Inv. n:o 5. Latomus A:n etelälaidan läntisempi uloke.
13.10.2011.

DT2011:49:3:28

Inv. n:o 5. Latomus A:n etelälaidan itäisempi uloke.
13.10.2011.

DT2011:49:3:29

Inv. n:o 5. Tässä on kaakosta kuvattuna sama kohta, joka näkyy otoksessa DT2011:49:3:17. Tämä on myös latomus A:n etelälaidan kahden ulokkeen liittymäkohta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:30

Inv. n:o 5. Latomuksen A etelälaidan ulokkeet kuvattuna koillisesta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:31

Inv. n:o 5. Latomuksen B:n kiviä koillisesta kuvattuna.
13.10.2011.

DT2011:49:3:32

Inv. n:o 4. Sabbelsviken 1. Osittain hajotettu röykkiö. Kuvattu kaakosta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:33

Inv. n:o 4. Sabbelsviken 1. Kuvattu etelästä.
13.10.2011.

DT2011:49:3:34

Inv. n:o 6. Dahlsbyskogen. Röykkiö B. Kuvattu luoteesta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:35

Inv. n:o 6. Dahlsbyskogen. Röykkiö A. Kuvattu pohjoisesta.
13.10.2011.

DT2011:49:3:36

Inv. n:o 6. Dahlsbyskogen. Röykkiö A:n keskikohta lännestä kuvattuna.
13.10.2011.

DT2011:49:3:37

Inv. n:o 6. Dahlsbyskogen. Lähikuva röykkiö B:stä, kuvattu lännestä.
13.10.2011.

DT2011:49:3:38

Ei inv. numeroa. Tässä näkyy luonnollisesta lohkarepellosta nostettuja kiviä kalliolla (sijaintikohta Taalintehtaan taajamasta vähän itään, yhtenäiskoordinaatein 6665 340, 3250 600). Näitä kiviä on ehkä valikoitu tukikiviksi, jos paikalla on ollut sähköpaalu aiemmin toisessa kohdassa kuin se, mikä tässä näkyy.
14.10.2011.

DT2011:49:3:39

Inv. n:o 9. Kivilatomus kuvattuna pohjoisesta.
14.10.2011.

DT2011:49:3:40

Inv. n:o 9. Kivilatomus. Kuva on otettu nostamalla kamera jalustan päässä ylös puuta vasten niin korkealle kuin mahdollista.
14.10.2011.

DT2011:49:3:41

Sama selitys kuin edellisessä otoksessa.
14.10.2011.

DT2011:49:3:42

Inv. n:o 9. Kivilatomusta läheltä kuvattuna.

14.10.2011.

DT2011:49:3:43

Inv. n:o 8. Lilla Masugnsträsket. Röykkiö kuvattuna pohjoisesta.

14.10.2011.

DT2011:49:3:44

Inv. n:o 8. Lilla Masugnsträsket. Lähikuva röykkiön kivistä. Kuvattu koillisesta.

14.10.2011.

Inventointikohde n:o 1,
Masugnsträsket-niminen
kiviterien löytöpaikka, todennäköinen kivikauden asuinpaikka.
DT2011:49:3:10.

Oik.: inventointikohde n:o 3 Dalenissa Mellantorpin tilan maalla on kiviröykkiö, jota ei voida varauksitta pitää muinaisjäännöksenä; tämä röykkiö saattaa olla verraten uusi ja koostua pellosta raivatuista kivistä. Mikäli tämä kuitenkin on ollut olemassa jo Volter Högmanin Kemiön tutkimusten aikaan vuonna 1886, niin sitten lienee mahdollista, että Högman olisi viitannut juuri tähän mainitessaan Dalin kylässä Mellantorpin maalla olevasta röykkiöstä, mikä hänen arvionsa mukaan oli mahdollisesti hautaraunio.
DT2011:49:3:11

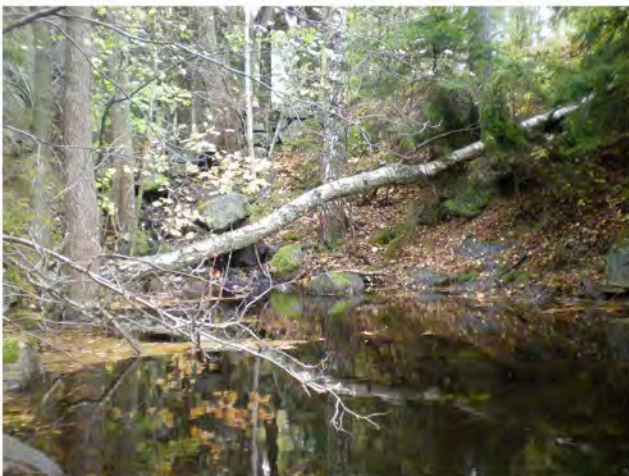
Vas.: inventointikohde n:o 4 on pahoin hajotettu kiviröykkiö Hasselbackenin Sabbelsvikenin lahden rannalta kohoavalla kalliolla.
DT2011:49:3:32

Inventointikohteessa n:o 5 Sabbelsvikenin kallioilla on mm. runsaan 16 metrin pituinen matala kivilatomus (vas. DT2011:49:3:15), jonka reunassa erottuu kaksi erikoista uloketta (alla pikkukuvassa DT2011:49:3:17).

Inventointikohteessa n:o 6 Dahlsin metsässä on rantakalliolla rinnakkain kaksi pientä röykkiötä. Kuvassa oikealla niistä toinen. DT2011:49:3:34.

Vas.: inventointikohteessa n:o 8 on kanava ja siihen liittyviä rakenteita Stora Masugnsträsketin ja Lilla Masugnsträsketin järvien välillä. Tässä kuvassa taka-alalla keskellä näkyy kanavan poikki rakennetun kivirakenteen jäännös. Etualalla kanavan suu. DT2011:49:3:4.

Vas.: Suurista kivistä kallionkohoumalle koottu röykkiö Lilla Masugnsträsketin järven rannalla, inventointikohde n:o 8, on ajoittamaton. DT2011:49:3:43

Vas.: inventointikohde n:o 9, Grophage-skogenin kivilatomo, on erikoinen kallionpäällyksen reunalle ladottu mutkitteleva kivijono. Muutamia vastaavanlaisia kivirakenteita on tiedossa eri paikoista Kemiönsaarelta. Tällaisten rakenteitten tarkoitusta on jäänyt ainakin tämän inventoinnin yhteydessä epäselväksi, eikä niille ole ajoitusta, mutta niitä ei kuitenkaan toistaiseksi voitane perustellusti katsoa kovin vanhoiksi. DT2011:49:3:39

Vas.: inventointikohde n:o 10 nimellä Stora Masugnsträsket koostuu noin 60-70 kivistä, jotka näyttävät tulleen siirretyksi sileälle kalliolle läheisestä lohkaropellosta. N:o 10 on ehkä hajotettu pieni kivröykkiö. DT2011.49:3.13